

D. L. Raby

Liverpool Üniversitesi'nde öğretim üyesidir. Çalışmalarını Latin Amerika üzerine yoğunlaştırmıştır. Uluslararası dayanışma ve küreselleşme karşıtı hareketin de aktif katılımcılarından.

Eserin orijinal adı:
Democracy and Revolution
Latin America and Socialism Today
(Pluto Press, 2006)

Demokrasi ve Devrim
GÜNÜMÜZDE
LATİN AMERİKA
VE SOSYALİZM

D. L. Raby

İngilizceden Çeviren:
Ertan Günçiner

GEÇMİŞTEN GELECEĞE SOSYALİZM-2

Yordam Kitap: 31 + Geçmişten Geleceğe Sosyalizm-2

Günümüzde Latin Amerika ve Sosyalizm • ISBN 978-9944-122-24-5

İngilizceden Çeviren: Ertan Günçiner • *Düzeltilme:* Serkan Durak

Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner

Birinci Basım: Ekim 2007 • *Yayın Yönetmeni:* Hayri Erdoğan

© D. L. Raby, 2006; © Yordam Kitap, 2006

(Bu kitabın yayın hakları Pluto Press'ten alınmıştır)

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti.

Nuruosmaniye Caddesi Eser İşhanı No: 23 Kat:1/105 34110 Cağaloğlu - İstanbul

T: 0212 528 19 10 F: 0212 528 19 09 W: www.yordamkitap.com

E: info@yordamkitap.com

Baskı: **Ayhan Matbaası**

Yüzyıl Mahallesi Matbaacılar Sitesi

5. Cadde No: 47 Bağcılar-İstanbul

Tel: 0212 629 01 65

siyaset

Demokrasi ve Devrim
GÜNÜMÜZDE
LATİN AMERİKA
VE SOSYALİZM

*Bu kitap,
Bařkanlar Fidel Castro Ruz, Hugo Chavez Frias
ve tüm dünyadaki halkçı hareketlere
adanmıştır.*

“GEÇMİŞTEN GELECEĞE SOSYALİZM” DİZİSİ HAKKINDA

Emperyalist savaşın insanlığa korkunç acılar ve yıkımlar yaşattığı bir ortamda başarıya ulaşan 1917 Büyük Ekim Sosyalist Devrimi, Rusya’da burjuvazinin egemenliğine son verdi, işçilerin ve yoksul köylülerin iktidarını ilan etti. Tarihte bir ilki gerçekleştirerek attığı cesur adımlarla dünya emekçi sınıflarına iyimserlik ve coşku yaydı, umut aşıladı. Süregiden vahşi savaşların, her tür adaletsizliğin ve tüm bunların kaynağındaki emek sömürsünün dünya yüzünden silinebileceğine dair güçlü bir beklenti ve inanç kitleleri sarmaya başladı. 20. yüzyıl, bu büyük devrimin ve onun yarattığı politik atmosferin tetiklediği, başarılı veya başarısız mücadelelerin damgasını taşıdı.

Ne var ki, umutla başlayan yüzyıl, derin bir umutsuzlukla kapandı. SSCB ve Doğu Bloku çözümlere tarih sahnesinden çekildi. Kapitalizm, Ekim Devrimi’nin doğduğu topraklarda zaferini ilan etti.

Kimsenin kayıtsız kalamayacağı bu durumun emperyalist gericiilikte yarattığı sevinç sınırsız oldu. Onlara göre Ekim Devrimi, tarihin olağan seyri içinde bir sapmayı temsil ediyordu; sosyalizm insan doğasına aykırı totaliter bir sistemdi; SSCB’nin çözülüşüyle birlikte, tarih, olağan yatağı olan kapitalizm içinde ilerleyişini sürdürecekti!

Peki sosyalistler için bu yenilginin anlamı neydi? Nasıl değerlendirilmeli, ne gibi dersler çıkarılmalıydı?

Soruyu basitçe şöyle de sorabiliriz: İşçi sınıfı, başta Rusya’da olmak üzere 20. yüzyıl boyunca giriştiği mücadelelere, kazandığı kısmi ve dönemsel başarılarla rağmen, sonuçta neden kaybetti?

Bu konuda bugüne kadar gerek dünyada gerekse Türkiye’de önemli tartışmalar yürütüldü; geçmiş döneme ilişkin çeşitli belgeler yayınlandı. Tartışmaların derinleştirilmesi, yaşanan ve muazam dersler içeren bu sürecin değişik yönleriyle incelenmesi bize göre bir ihtiyaç olmaya devam ediyor. İleri işçiler, sol çevreler, sos-

yalizme gönül vermiş, hayatının bir döneminde sosyalizme bağlanmış insanlar, zihinlerini meşgul eden sorulara yanıt verecek kaynaklar arıyor.

Bu saptamadan yola çıkan Yordam Kitap, içinde 20. yüzyılın sosyalizm pratiğini –odağında Ekim Devrimi ve onu izleyen uygulamalar olmak üzere– değişik yönlerden ele alan, sürecin anlaşılmasına hizmet eden ve geleceğe dair perspektifler sunan kitapların yer alacağı bir dizi başlatıyor. “Geçmişten Geleceğe Sosyalizm” adını verdiğimiz bu dizi kapsamında, bu konuya eğilen okurların başvurmadan edemeyecekleri küçük bir kitaplık oluşturmayı hedefliyoruz.

Ağırlığı, Marksizmin metodolojisine dayanarak süreci irdeleyen düzeyli kuramsal değerlendirmeler oluşturmakla birlikte, anı, röportaj, belge türü eserler de dizide yer bulacak. Konunun ilgililerine, Marksizm çerçevesinde çok yönlü bir tartışma ve derinleşme ortamı sağlamayı hedeflediğimiz için, çok farklı sonuçlara varan eserler, bu dizi içinde yan yana gelecek. Her biri farklı perspektifle ve farklı politik duruşla yazılmış, bazıları pek çok yönden karşı olabilecek kitapların diziyi zenginleştireceğini, tartışmacı bir nitelik katacağını ve bütünselliğin bunun üzerinden yükseleceğini düşünüyoruz.

* * *

Günümüzde Latin Amerika ve Sosyalizm, Latin Amerika ve özellikle de Küba ve Venezüella deneyimine odaklanmakla birlikte, bu deneyimi sosyalizmin genel ilkeleri açısından değerlendiriyor, geçmiş sosyalizm girişimleriyle kıyaslıyor, geleceğin sosyalizminin özelliklerine ilişkin öngörülerde bulunuyor. Büyük bir heyecan dalgası yaratan ve tüm dünyadaki sol hareketlerin dikkatini üzerinde toplayan Latin Amerika deneyimini sosyalizmin genel teorisi açısından değerlendiren eser, bu özellikleri göz önünde bulundurularak dizi kapsamına alındı.

Yordam Kitap

İçindekiler

Teşekkür	13
Önsöz	15
Solda Reddedilen Miras:	
Dogmatik Ortodoksluktan Romantik Antikapitalizme	17
Sözde Demokrasi ve Özde Demokrasi:	
Ya da Liberalizmin Karşıdevrimcileşmesi	42
TARTIŞMASIZ KABUL GÖREN YARGI YA DA TOTOLOJİ OLARAK 'LİBERAL DEMOKRASİ'	43
DEMOKRASİYE ALTERNATİF BİR BAKIŞ	54
LİBERALİZMİN SİREN ŞARKISI	64
'GEÇİŞBİLİM' VE YENİ ORTODOKSLUK	68
NEOLİBERALİZM VE BATI'DA UZLAŞMA POLİTİKASININ DERİNLEŞEN KRİZİ	74
LATİN AMERİKA'DA DEMOKRATİK ALTERNATİFLERİN DOĞUŞU	78
Sosyalizm ya da Halk İktidarı:	
Küreselleşmiş bir Dünyada Devrimci Gerçeklik	88
Küba Devriminin Orijinalliği ve Güncelliği	115
KÖKENLER: KÜBA DEVRİMCİ GELENEĞİ	116
1959: ZAFER VE COŞKU	128
SOSYALİZME GEÇİŞ	141
DEĞİŞEN GELİŞME STRATEJİLERİ	151
KÜBA'NIN GERÇEK ÖZGÜNLÜĞÜ	158
FİDEL: POPÜLİST BİR 'CAUDILLO' MU, YOKSA MARKSİST BİR DEVRİMCİ Mİ?	159
DEMOKRASİ MESELESİ	170

Hugo Chavez ve Venezüella'da Bolivarcı Devrim	184
VENEZÜELLA KRİZİNİN NEDENLERİ	185
CHAVEZCİLİĞİN KÖKENLERİ VE GELİŞMESİ	201
CHAVEZ İKTİDARDA	219
DARBE VE SİVİL-ASKER İTTİFAKI	229
MİSYONLAR VE YENİ BİR DEVRİMCİ ATAK	237
VENEZÜELLA'NIN ALTERNATİF GELİŞME MODELİ: 'İÇSEL GELİŞME' VE SOSYALİZM	246
KATILIMCI DEMOKRASİ VE HALK İKTİDARI	255
VENEZÜELLA SÜRECİNİN DEVRİMCİ KARAKTERİ	265
Yarım Kalmış Devrimler: Şili, Nikaragua, Portekiz	269
ŞİLİ'DE HALK BİRLİĞİ: GELENEKSEL SOLUN İFLASI	269
NİKARAGUA: EMPERYALİZM TARAFINDAN BOĞULAN HALK DEMOKRASİSİ	281
PORTEKİZ: AVRUPA'DAKİ HALK İKTİDARININ PARTİZAN HİZİPLEŞMELER YÜZÜNDEN YOK OLUŞU	289
SONUÇ	305
Liderlik, Hareket ve Temsil: Halkçılık ve Devrimci Strateji ..	307
KİŞİSEL LİDERLİK VE HALKÇILIK	312
LATİN AMERİKA HALKÇI GELENEĞİ	322
HALKÇI TEMSİLİN DİYALEKTİĞİ	329
HAREKETİN ÜRÜNÜ OLARAK LİDER	338
İleriye Giden Yol: Demokrasi, Halkçı İktidar ve Devrim	347
Kaynakça	355
Dizin	363

Teşekkür

İlk olarak ve her şeyden önce, sevgisi ve teşvikinin bu çalışmayı tamamlamamda temel bir rolü olan Louisa'nın sürekli destek ve yardımına teşekkür etmeliyim. İkinci olarak, *Instituto de Historia de Cuba*'nın halen çalışmakta olan ve görevden ayrılmış olan kadrolarına, özellikle Luis Serrano'ya, Luis Rosado'ya, Manuel Rosado'ya, Gladys Marel Garcia'ya ve Amparo Hernandez'e; Havana'daki *Instituto do Altos Estudios Don Fernando Ortiz*'den, maalesef artık aramızdan ayrılmış bulunan Jose Tabares del Real'e ve Sergio Guerra Villaboy'a; Maria del Pilar Diaz Castanon'a; yine Havana'daki *Oficina de Publicaciones del Consejo de Estado*'dan Manuel Mencia'ya; Havana'dan Guillermo Santisteban, Juana Maria Meza, Sunia Santisteban ve ailesine teşekkür ediyorum. Venezüella'daki çalışmalarım sırasında son derece yardımcı olmuş olan arkadaşlar ve meslektaşlarıma, özellikle *Universidad Central de Venezüella*'dan Dick Parker, Milletvekili Elvis Amoroso ve karısı Melania, *Clase Media en Positivo*'dan Carolus Wimmer, Freddy Guitierrez, Silvio Villegas, Gilberto Gimenez, Maximilien Arbelaiz, Alex Main, Aurelio Gil Beroes, Blanca Eekhout, Carlos Pino, Zuraima Martinez, Pedro Morejon, Maritza Mendoza ve Reinaldo Quijada'ya; *Coordinadora Popular de Caracas*'an Francisco Gonzalez, Eluz Parades ve diğerlerine; Hans Lorenzo ve ailesine, *Universidad del Zulia*'dan Juan Romero'ya, *Universidad Bolivarian*'ın halen görevde olan ve görevden ayrılmış olan kadrolarına, Ernesto Wong, Adrian Padilla'ya ve özellikle 2004 Eylül ayında misafir sıfatıyla vermiş olduğum seminerlere katılmış olanlara şükranlarımı ifade ediyorum. Portekiz'den Iva Delgado, Joao Arsenia Nunez, Fernando Rosas, Mario Tome, Antonio Costa Pinto, Joao Mario

Mascarenhas, Antonio Reis, Boaventura de Sousa Santos, Alipio de Freitas, Miriam Halpern Pereira ve ISTCE kadrosu ve burada adını saymadığım birçok insana; İngiltere’den Alistair Hennesy, Tony Kacpia, Ken Cole, James Dunkerley, Francisco Dominguez, Andy Higginbottom ve *Kolombiya Dayanışma Kampanyası*’ndan diğer dostlara ve *Liverpool Üniversitesi Latin Amerika Araştırmaları Enstitüsü* kadrolarına teşekkür borçluyum. Kanada’da keza birçok dost ve meslektaşına yardımlarından ötürü minnettarım, özellikle Carlos Torres, Luis Aravena, Liisa North, Peter Blanchard, Keith Ellis, Judith Teichman, Dieter Misgeld ve Claude Morin’e, ayrıca, Toronto Üniversitesi, York Üniversitesi ve diğer üniversitelerden birçok insana. Kolombiya’da Lilia Solano, Gloria Gaitan, Francisco Ramirez, Jairo Ivan Pena, Amalfi Serpa ve diğerlerine teşekkür ediyorum. Caracas’ta ve Havana’da olsun, başka yerlerde olsun, yardımlarından ötürü Martha Harnecker ve Michael Lebowitz’e birkaç özel teşekkür sözcüğü borçluyum. Arjantin’den Jose Nun, Miguel Murmis ve Naguy Marcilla ve Latin Amerika, Kuzey Amerika ve Avrupa’dan, burada yerimiz kısıtlı olduğu için isimlerini tek tek zikredemeyeceğim daha birçok insana da teşekkür ediyorum. Son bir teşekkür de, çalışmam üzerinden ilgisini hiç eksik etmemiş olan oğlum Chris’e yolluyorum. Kuşkusuz yukarıda adı sayılanların bir bölümü, benden çok farklı düşünüyorlar; ama zaten böyle olmasaydı, bu kitabın yazılmasına da gerek kalmazdı.

D. L. Raby

Liverpool, Şubat 2006

Önsöz

Bu kitap, yıllardan beri üzerinde çalışmakta olduğum bazı fikirleri biraraya getiriyor; ama her şeyin üzerinde, günümüzün ‘küreselleşmiş’ neoliberal dünyasında sol ve ilerici halkçı hareketler için ileriye doğru bir yol bulma arayışlarına bir cevap vermeyi amaçlıyor. Burada ileri sürülen tezlerin odağında Latin Amerika, özellikle Küba ve Venezüella yer almakla birlikte, bu tezler, dünya ölçeğinde bir anlam da taşıyor. Latin Amerika’ya, her zaman, mesleki, hatta kültürel olmanın ötesinde siyasal bir ilgi duymuşumdur. Bir dizi nedenden ötürü, bu kıta, en orijinal ve canlı halkçı hareketleri üretmiştir ve üretmeye devam ediyor. Bu nedenle de, Avrupa, Kuzey Amerika ve başka yerlerde daha iyi bir dünya için mücadele edenlere esin kaynağı olmayı sürdürüyor. Benim görüşüme göre, Küba devrimi, bütün hatalarına karşın, dünyanın herhangi bir yerinde sosyalizmi kurmak amacıyla bugüne kadar yapılmış en ileri hamleyi temsil etmektedir. Ancak bu durum, Küba’yı, hem savunmayı hem de eleştirel bir analize tabi tutmayı daha da önemli kılıyor. Bu analiz, aynı zamanda, bu küçük ada devletinin, nasıl olup da bu kadar çok şeyi başarabildiğini ve dostları yıkılırken ayakta kalmayı başarabildiğini anlamak açısından da büyük önem taşıyor. Venezüella’ya gelince, İngiliz medyasında Latin Amerika’ya ayrılan yer içindeki ağırlığı, onun konuya ilişkin önemini açık hale getiriyor; ne var ki, bilgi kaynağı olarak kitle iletişim araçlarına güvenenler, bu ülkede halen yaşananlar konusunda, benim olumlu olmaktan öte coşkulu ve duygusal yaklaşımına bir hayli şaşıracaklardır. 6. Bölüm’de Şili ve Nikaragua’ya ayrılan yerin kısalığı, kitabın ilgisini, her şeyin üzerinde başarılı devrimci süreçler üzerinde (her ne kadar, üzücü bir şekilde sonlanmış bu

süreçlerden çok şey öğrenmek mümkün ise de) yoğunlaştırmasından kaynaklanmaktadır. Aynı şey Portekiz için de geçerlidir, ancak tartışmayı Avrupa'ya taşıması açısından bu sürece biraz daha fazla yer ayrılmıştır.

Ulaştığım sonuçlar (ihtiyatlı biçimde de olsa) iyimserdir: Açık bir siyasal perspektifle, yeni, dogmatik olmayan halkçı bir Sol doğmaktadır. Bu yeni Sol, yukarıda adı geçen deneylerin (ve diğerlerinin) tümünden, ama en çok da, Küba ve Venezüella'dan ilham alıyor. Bu ülkeler, halkçı direnişin dev enerjisi, nihai olarak siyasal iktidarı ele geçirmeye yöneltilebilirse, başka bir dünyanın mümkün olduğunu gösteriyor. Devlet kapitalist küreselleşme tarafından zayıflatılmış olabilir, ama yitip gitmiş değildir ve bu yitip gitme konusundaki illüzyon, gerçekte neoliberal gözboyacılığın bir parçasıdır.

Bir ön uyarı daha: Hem başroldeki aktörlerin kendi ağızlarından konuşmalarına izin vermek için hem de, Anglosakson dünyasında gözden kaçırma eğilimi olsa da, bu ülkelerde geniş kapsamlı birçok yaratıcı çalışma üretildiğine olan inancımın ötürü, kitapta Latin Amerikalı ve (Portekizli) kaynaklara ağırlık verdim. Bu yazarların anlatımlarını doğruluğuna inandığım biçimde aktarmak amacıyla İspanyolca, Portekizce ve Fransızcadan tüm çevirileri (aksi belirtilmedikçe) kendim yaptım.

D. L. Raby